

**Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi työntekijäin
eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun
huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työntekijäin eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa.

Esityksen mukaan niissä päivärahaetuuk- sissa, jotka lasketaan henkilön palkan perusteella, vähennettäisiin aikaisempien vuosien tapaan työtulosta tai maksettavasta etuudesta

työntekijäin eläkemaksua ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksua vastaava osuus. Etuuksista tehtävän vähennyksen määräksi ehdotetaan 5,1 prosenttia vuonna 2006.

Esitys liittyy valtion vuoden 2006 talousarvioletukseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 2006 alusta.

PERUSTELUT

1. Nykytila

Työeläke- ja työttömyysturvan rahoitusta muutettiin 1990-luvun alkupuolella siten, että rahoitusvastuuta jaettiin. Palkansaajilta on vuodesta 1993 lukien peritty työntekijäin eläkemaksua ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksua. Näiden maksujen yhteismäärä on vuosina 1993—2001 vaihdellut 3,2—6,1 prosentin välillä. Mainittujen maksujen yhteismäärä vuonna 2002 ja 2003 on ollut 4,8 prosenttia, kun työttömyysvakuutusmaksua on peritty palkansaajalta 0,4 prosenttia ja työntekijäin eläkemaksua 4,4 prosenttia. Vuonna 2004 mainittujen maksujen yhteismäärä oli 4,85 prosenttia, kun työttömyysvakuutusmaksua on peritty palkansaajalta 0,25 prosenttia ja työntekijäin eläkemaksua 4,6 prosenttia, ja vuonna 2005 5,1 prosenttia, kun työttömyysvakuutusmaksua on peritty palkansaajalta 0,4 prosenttia ja työntekijäin eläkemaksua 4,6 prosenttia.

Työntekijämaksujen ansiotasoa alentava vaikutus on lain mukaan otettu huomioon eri päivärahoissa laissa säädetyin erillisin las-

kennallisen vähennyksen kautta. Eri etuuksissa vähennys on tehty joko päivärahan perusteena olevasta työtulosta taikka etuudesta. Tapaturmavakuutuslain mukaisessa päiväraha-ssa vähennys tehdään etuudesta, kun sairaus- ja työttömyyspäivärahoissa sekä kuntoutusrahalain mukaisissa päivärahoissa vähennys tehdään etuuden perusteena olevasta työtulosta.

Tehtävästä vähennyksestä ja sen määrästä on säädetty vuodesta 1993 lukien vuosittain annettussa erillislaissa työntekijäin eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa. Tehdyn vähennyksen määrä on vaihdellut 1,5 prosentista noin 5 prosenttiin. Vuonna 2005 vähennyksen määrä on ollut 5,1 prosenttia.

Vuoden 1993 alusta voimaan tulleessa laissa työntekijäin työeläkemaksun huomioon ottamisesta päivärahoissa (1344/1992) säädetään, että työeläkemaksu tulee ottaa huomioon sairausvakuutusasetuksen 10 §:n tarkoittamissa tapauksissa eli niin sanottujen kuuden kuukauden tulojen osalta, työttömyys-

päivärahoissa ja tapaturmavakuutuslain mukaisissa päivärahoissa. Vuodesta 1996 lukien vähennys on tehty kaikista sairausvakuutuksen päivärahan perusteena olevista palkansaajan työtuloista. Lisäksi mainitut maksut on tullut ottaa huomioon myös kaikissa sellaisissa päivärahoissa, joissa päivärahaetuus määräytyy henkilön työ- tai virkasuhteessa saamiensa työtulojen perusteella. Vuodesta 1994 lukien päivärahaetuuksia vahvistettaessa on eri päivärahaetuksissa otettu huomioon sekä palkansaajalta perittävän työeläkemaksun että työttömyysvakuutusmaksun ansiotasoa alentava vaikutus.

2. Keskeiset ehdotukset

Sosiaalivakuutuksen päivärahan tarkoituksena on turvata vakuutetulle kohtuullinen toimeentulo niissä tilanteissa, joissa vakuutettu on estynyt sairauden, tapaturman, työttömyyden tai muun vastaavan syyn vuoksi saamasta normaalia ansiotuloa. Päiväraha määritellään eri järjestelmissä tietynä prosenttiosuutena ansiotuloperusteesta. Siten päivärahan perusteena oleva ansiotulo tulisi määritellä mahdollisimman oikein vastaamaan vakuutetun vakiintunutta ansiotasoa. Tämän vuoksi viimeisimmän maksetun palkan sijasta ansiotuloperusteena käytetään pääsääntöisesti vakuutetun verotuksessa vahvistettua tuloa tai pidemmän aikavälin keskiarvoa.

Työntekijältä palkasta perittävät lakisääteiset työntekijämaksut alentavat henkilön tulotasoa hänen ollessa työelämässä. Mikäli henkilö on esimerkiksi sairauden vuoksi estynyt tekemästä työtään, hänellä on oikeus sairauspäivärahaan. Päivärahan taso on määritelty sairausvakuutuslaissa. Henkilön saama etuus korvaa vakuutetulle sairauden vuoksi menetettyä ansiota sairausvakuutuslaissa säädetyn korvaustason mukaisesti. Sairauspäiväraha on henkilölle veronalaista tuloa, mutta siitä ei peritä vastaavia työntekijämaksuja kuin hänen ansaitsemasta palkasta. Palkkatulosta perittävät lakisääteiset työntekijämaksut kuitenkin huomioidaan voimassa olevan lain mukaan etuutta vahvistettaessa ja näin pyritään säilyttämään etuuden korvausaste palkasta suhteellisesti samalla tasolla.

Päivärahaetuksien korvaustaso suhteessa

sen perusteena oleviin työtuloihin vaihtelee eri etuusjärjestelmissä. Erot perustuvat etuuksien eri tarkoituksiin ja tavoitteisiin. Esimerkiksi tapaturmavakuutuksen päivärahan tasossa (100 prosenttia) on huomioitu muun muassa etuuteen liittyvä vahingonkorvauselementti. Korkean korvaustason vuoksi tapaturmavakuutuksen perusteella suoritettava päivärahaetuus voi olla samansuuruinen kuin sen perusteena oleva työtulo, jolloin nettoetuus ilman vähennystä muodostuu suuremmaksi kuin etuuden perusteena oleva nettopalkka. Tämä on kuitenkin poikkeuksellista, sillä pääsääntöisesti eri etuuksissa päivärahan taso suhteessa palkkaan on määritelty kussakin etuuslaissa tietyksi suhteelliseksi osuudeksi palkasta.

Tarkoituksenmukaista on, että työstä saa paremman toimeentulon kuin sosiaaliturvasta. Jos bruttoansioiden perusteella määräytyvissä päivärahaetuksissa ei otettaisi huomioon mainittuja palkasta perittävien työntekijämaksujen ansiotasoa alentavaa vaikutusta, sosiaalivakuutusetuuden taso jäisi vinoutuneeksi palkasta saatavaan tuloon nähden. Työntekijämaksujen ansiotasoa alentava vaikutus esitetään otettavaksi huomioon päivärahaetuutta huomioitaessa. Tämä toteutettaisiin nykyiseen tapaan vähentämällä päivärahaetuuden perusteena olevasta työtulosta tai päivärahaetuudesta tietty prosenttiosuus, joka vastaisi suuruudeltaan työntekijältä perittävien lakisääteisten maksujen ansiotasoa alentavaa vaikutusta. Eri päivärahaajärjestelmissä tehty vähennys on ollut määrältään työntekijämaksujen yhteismäärän suuruinen tai yhteismäärää pienempi.

Esityksessä ehdotetaan, että vuonna 2006 työtuloihin perustuissa sosiaalivakuutusetuksissa työntekijämaksuja vastaavana osuutena tehtävän vähennyksen suuruus olisi 5,1 prosenttia. Palkansaajilta perittävä työeläkemaksu on vuodesta 1993 noussut tasaisesti lukuun ottamatta vuosia 2001 ja 2002. Vuonna 2003 maksu oli 4,6 prosenttia eli 0,2 prosenttia edellistä vuotta suurempi. Vuonna 2004 maksu ei kuitenkaan noussut, vaan oli edelleen 4,6 prosenttia.

Työeläkeuudistukseen liittyen vuoden 2005 alusta lukien 53-vuotiaat ja sitä vanhemmat työntekijät maksavat korkeampaa työeläkemaksua kuin alle 53-vuotiaat. Vuonna 2005

alle 53-vuotiaiden työeläkemaksu on 4,6 prosenttia. Pitkällä aikavälillä maksun on arvioitu kasvavan. Vuonna 2006 alle 53-vuotiaiden työeläkemaksun arvioidaan edelleen pysyvän 4,6 prosentissa. Keskimääräinen maksu on 4,8 prosenttia ja 53-vuotiaiden ja sitä vanhempien työntekijöiden maksu on 5,8 prosenttia palkasta.

Työttömyysvakuutusmaksua on sitä vastoin viime vuosina voitu vuosittain alentaa vuoteen 2003 asti. Vuonna 2004 maksu nousi hieman ollen 0,25 prosenttia. Vuoden 2005 työttömyysvakuutusmaksu oli 0,5 prosenttia. Vuonna 2006 työttömyysvakuutusmaksun arvioidaan pysyvän samalla tasolla. On arvioitu, että pidemmällä aikavälillä maksujen yhteismäärä kasvaisi työeläkemaksun nousun johdosta noin seitsemään prosenttiin.

Vähennys tehtäisiin verotuksessa toteutusta tai arvioiduista työtuloista ja se otettaisiin huomioon vuonna 2006 alkavien päivärahojen perusteena olevissa työtuloissa.

Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädettäisiin tarkemmin vähennyksen tekemisestä eri etuuksissa. Asetuksella säädettäisiin tarkemmin vähennyksen tekemisestä työttömyysturvalain ja tapaturmavakuutuslain perusteella maksettavissa päivärahoissa sekä sairausvakuutusjärjestelmän mukaisissa ja kuntoutusrahalain mukaisissa päivärahoissa.

3. Esitykseen liittyvät selvitykset

Sosiaali- ja terveysministeriö 1.3.2000 asetti kolmikantaisen työryhmän selvittämään, miten palkansaajilta perittävä työeläkemaksu ja työttömyysvakuutusmaksu voitaisiin ottaa huomioon pysyvällä tavalla lainsäädännössä. Työryhmällä ei ollut yhteistä näkemystä järjestelmän kehittämisen keskeisistä linjauksista.

Syksyllä 2005 käynnistyy sosiaali- ja terveysministeriössä virkатыönä tehtävä kolmikantainen selvitystyö siitä, miten palkansaajilta perittävä työeläkemaksu ja työttömyysvakuutusmaksu voitaisiin ottaa huomioon pysyvällä tavalla lainsäädännössä. Selvitystyö on jatkoa sairausvakuutuksen rahoitusta pohtineen työryhmän työlle, ja sosiaali- ja terveysministeriön lisäksi työssä ovat edustettuna Kansaneläkelaitos, valtiovarainminis-

teriö sekä keskeiset työmarkkinajärjestöt.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Työntekijäin eläkemaksua ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksua vastaavan 5,1 prosentin suuruisen vähennyksen huomioon ottamisen päivärahojen perusteena olevissa työtuloissa arvioidaan vähentävän sairaus- ja vanhempainrahamenot ja kuntoutusrahamenot yhteensä noin 65 miljoonalla eurolla kokonaismenotasossa. Vastaavasti työttömyyspäivärahamenot mukaan lukien vuorotellukorvaukset, koulutuspäivärahat ja ansiotukimien olisivat arviolta noin 63 miljoonaa euroa suuremmat, jollei sanottua vähennystä tehtäisi.

Jos vuonna 2006 maksuun tulevissa uusissa päivärahoissa ei tehtäisi esitettyä vähennystä sairausvakuutuksen osalta, menonlisäys vaikuttaisi työnantajien ja vakuutettujen rahoittamia työtulovakuutuksen menoja lisäävästi, eikä sillä ole vaikutusta valtion menoihin. Menonlisäys toteutuisi sitä mukaan, kuin uusia päivärahoja myönnettäisiin. Vuonna 2006 vaikutus olisi noin 75 prosenttia kokonaismenolisäyksestä.

Työttömyysturvan osalta vuodesta 1999 voimassa olleen rahoitusjärjestelmän mukaan valtio maksaa peruspäivärahaa vastaavat menot, joten ansio-osan menonlisäyksellä ei ole vaikutusta valtion menoihin. Sen sijaan menonlisäys vaikuttaisi täysimääräisesti työnantajien ja palkansaajien maksettavaksi tulevien työttömyysvakuutusmaksujen tasoon. Maksutasossa vaikutus olisi 0,05 prosenttia. Menonlisäys toteutuisi sitä mukaan, kuin uusia päivärahoja maksettaisiin. Vuonna 2006 vaikutus olisi noin 31 miljoonaa euroa kokonaismenoissa ja maksutasossa 0,03 prosenttiyksikköä.

4.2. Vaikutukset edunsaajiin

Ehdotettu vähennys olisi 5,1 prosenttia eli saman suuruisen kuin vuonna 2005.

Eläke- ja työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottaminen 5,1 prosentin suuruisena päivärahojen perusteissa merkitsee käytän-

nössä sitä, että ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha alenee 750 euron suuruisilla kuukausituloilla 0,80 eurolla. Vaikutus kasvaa tulojen kasvaessa siten, että 2 100 euron kuukausituloilla päiväraha alenee 2,24 eurolla. 2 500 euron kuukausituloilla vaikutus pienenee 1,19 euroon ja nousee taas sen jälkeen siten, että 4 500 euron kuukausituloilla päiväraha alenee 2,13 eurolla.

Sairauspäivärahan, vanhempainpäivärahojen ja kuntoutusrahan osalta vaikutus olisi noin 1,2 euroa päivältä 10 000 euron vuosituloilla. 20 000 euron vuosituloilla vaikutus olisi 2,4 euroa päivältä ja 30 000 euron vuosituloilla 2 euroa päivältä. Alle 26 000 euron vuosituloilla ehdotus alentaisi päivärahan tasoa noin 5,1 prosentilla, 26 000—40 000 euron vuosituloilla noin 3 prosenttia ja sitä suuremmilla vuosituloilla noin 2—3 prosenttia.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä.

6. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Esitys liittyy valtion vuoden 2006 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

7. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006.

8. Säättämisjärjestys

Säättämisjärjestyksen kannalta Suomen perustuslain 19 §:n 2 momentti on keskeinen. Suomen perustuslakiin sisältyvä perustoimeentuloturvan käsite on voimassa olevasta sosiaaliturvalainsäädännöstä riippumaton. Säännöksen tarkoituksena ei siten ole turvata tavallisella lailla määriteltyjä etuuksia tai tällaisten etuuksien tasoa sellaisenaan. Perustoimeentuloa turvaavat sosiaaliturvajärjestelmät on lainsäätäjän tarkoituksen mukaan laadittava siten kattaviksi, ettei niiden ulkopuolelle jää väliinputoajaryhmiä. Järjestelmien ei kuitenkaan tarvitse ulottua sellisiin henkilöihin, joilla lakisääteiset turvajärjestelmät ja oma tilanteensa kuten esimerkiksi perhesuhteensa muutoin kokonaisuutena arvioiden on toimeentulon edellytykset, vaikka heidän normaalit toimeentulomahdollisuutensa ovatkin esimerkiksi sairauden vuoksi heikentyneet. Suomen perustuslain 19 §:n 2 momentin vaatimuksia ei siten vastaisi sellaiset muutokset, jotka merkitsisivät olennaisella tavalla puuttumista edellä tarkoitettuun tavoin suojattuun perustoimeentuloturvaan.

Palkansaajan erityismaksujen huomioon ottamista työtuloperusteisissa päivärahaetuuksissa perustuslakivaliokunta on pitänyt ongelmattomana. Edellä olevan mukaisesti hallituksen esitykseen ei voida katsoa sisältyvän sellaisia ehdotuksia, jotka heikentäisivät Suomen perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettua perustoimeentuloturva. Tämän johdosta lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Edellä ehdotetun perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Lakiehdotus

Laki

työntekijäin eläkemaksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eräissä päivärahoissa

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään

1 §

Jos laissa tai asetuksessa säädetään, että päivärahan tai sitä vastaavan etuuden määrässä on otettava huomioon henkilön työ- tai virkasuhteessa saadut työtulot, näistä työtuloista tai maksettavasta etuudesta on vuonna 2006 vähennettävä 5,1 prosenttia.

maksun ja palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun huomioon ottamisesta eri etuuslajeissa annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

3 §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2006.

2 §

Tarkemmat säännökset työntekijäin eläke-

Helsingissä 16 päivänä syyskuuta 2005

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Sinikka Mönkäre*